

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ НА ОСВІТУ

О. О. Дука

заступник Голови Державної пенітенціарної служби України, генерал-лейтенант внутрішньої служби

Концепцією державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, схваленої Указом Президента України від 8 листопада 2012 року № 631, визначено пріоритети та шляхи реформування Служби, діяльність якої має ґрунтуватися на принципах законності, гуманізму, дотримання прав людини і громадянина, міжнародних стандартах поводження із засудженими та особами, узятими під варту. Одним із завдань, окреслених у вищезазначеному документі, є забезпечення засуджених можливістю здобуття повної загальної середньої освіти у загальноосвітніх навчальних закладах виправних та виховних колоній, сприяння у здобутті ними вищої освіти.

Аналіз освітнього рівня засуджених, які наразі перебувають в установах виконання покарань, свідчить, що переважну кількість становлять особи, які мають повну загальну середню освіту (53,4 %). Однак понад 47,1 тис. осіб потребують навчання в загальноосвітніх навчальних закладах при установах виконання покарань. Лише 25,4 % від загальної кількості засуджених мають середню спеціальну освіту та 8,4 % – середню спеціальну технічну освіту,

тобто мають робітничу кваліфікацію. Вищу освіту мають 3,6 тис. засуджених (3,5 %), 912 осіб (0,8 %) з яких – вищу технічну освіту.

Конституційне право на освіту громадян, які потрапили до місць позбавлення волі, забезпечується мережею загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів. В організації цих питань Державна пенітенціарна служба України співпрацює з Департаментом загальної середньої та дошкільної освіти та Департаментом професійно-технічної освіти, Інститутом інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Українським центром оцінювання якості освіти.

З метою нормативного врегулювання питань, пов'язаних з особливостями організації загальноосвітнього навчання осіб, засуджених до позбавлення волі, та неповнолітніх ув'язнених в установах виконання покарання та слідчих ізоляторах, а також питань, пов'язаних з особливостями організації професійно-технічного навчання засуджених до позбавлення волі, ДПтС України підготовлено три проекти спільних наказів, які на даний час опрацьовуються в Міністерстві юстиції України.

Діяльність загальноосвітніх навчальних закладів

Протягом останніх кількох років намітилась тенденція щодо зниження кількості засуджених, які не мають повної загальної середньої освіти. Так, якщо в 2010/2011 навчальному році у виправних колоніях утримувалося понад 16,8 тис. засуджених, які не мали повної загальної середньої освіти, то на даний час таких майже 14,6 тис. осіб.

Протягом 2012/2013 навчального року загальноосвітні навчальні закла-

ди функціонували при 150 установах ДПтС України, зокрема:

у 52 – вечірні (змінні) школи, в тому числі 8 загальноосвітніх середніх шкіл II-III ступенів виховних колоній;

у 79 – класи (групи) з вечірньою формою навчання;

у 19 – навчально-консультаційні пункти.

Загальноосвітнім навчанням охоплено три категорії громадян, які перебувають в установах ДПтС України:

1) дорослі засуджені у виправних колоніях;

2) неповнолітні особи, узяті під варту, у слідчих ізоляторах;

3) засуджені неповнолітні у виховних колоніях.

Упродовж 2012/2013 навчального року до загальноосвітнього навчання було залучено майже 16,5 тис. осіб, більшість з яких – 11,2 тис. засуджених – це неповнолітні та молодь. По завершенню навчального року в усіх таких навчальних закладах проведено державну підсумкову атестацію учнів та організовано урочисті заходи з нагоди вручення відповідних атестатів про освіту. Так, документи про середню освіту державного зразка отримали 4531 або 36,6 % засуджених, що навчалися в загальноосвітніх навчальних закладах.

Показником належним чином організованої роботи із залучення засуджених до загальноосвітнього навчання є кількість осіб, які звільняються з установ виконання покарань і не мають освіти.

Загалом протягом 5 місяців поточного року з виправних колоній ДПтС України було звільнено 244 особи без повної загальної середньої освіти.

Значна увага приділяється зміцненню матеріально-технічної та методичної бази загальноосвітніх навчальних

закладів. За результатами проведеної роботи в цьому напрямку в минулому навчальному році від різних організацій було залучено допомоги на загальну суму 227,8 тис. грн.

Протягом навчального року в установах було додатково встановлено 17 комп'ютерів та 49 одиниць іншого технічного обладнання. Загалом у загальноосвітніх навчальних закладах при установах ДПТС України обладнано 49 комп'ютерних класів.

Технічна база загальноосвітнього навчання в навчальних закладах при установах ДПТС України складає загалом 445 персональних комп'ютерів, 167 телевізорів, 239 одиниць аудіо- та відеотехніки, 254 одиниці навчального технічного обладнання.

Обладнано 587 навчальних класів, з яких 458 – як предметні кабінети. Загальний бібліотечний фонд таких закладів складає 623,3 тис. примірників, 193,4 тис. з яких – підручники. Протягом навчального року бібліотечний фонд було поповнено на 18,5 тис. примірників.

На сьогодні кожний загальноосвітній навчальний заклад, що функціонує в ДПТС України, забезпечений окремими приміщеннями, шкільними меблями, технічним обладнанням.

Організація професійно-технічної освіти

Для забезпечення потреб засуджених до позбавлення волі у професійно-технічній освіті, при установах виконання покарань функціонує 88 професійно-технічних навчальних закладів, навчання в яких здійснюється за 59 ліцензованими професіями.

Перелік професій, за якими проводиться навчання, орієнтований як на потреби виробництва установи виконання покарань, так і на робітничі професії, що є актуальними на ринку праці.

За підсумками 2012 року в державних професійно-технічних навчальних закладах при установах виконання покарань навчалося 8730 осіб або 42 % від загальної кількості осіб, які не мають робітничої кваліфікації.

Цьому питанню приділяється значна увага, оскільки низький рівень охоплення засуджених професійно-технічним навчанням у період відбування покарання перешкоджає їх трудовому влаштуванню після звільнення, що є важливим чинником їх повернення до правослужняного життя в суспільстві.

Протягом минулого року із установ кримінально-виконавчої системи звільнилося майже 2,2 тис. осіб (5,6 %), які не мали робітничої професії. Це суттєво кращий показник, ніж ще кілька років тому.

Зовнішнє незалежне оцінювання

З метою вирішення питань, пов'язаних із організацією та проведенням зовнішнього незалежного оцінювання засуджених та осіб, взятих під варту, 7 грудня 2012 року між Державною пенітенціарною службою України та Українським центром оцінювання якості освіти було укладено відповідну угоду, в якій визначено особливості проведення таких заходів в установах виконання покарань.

Для участі у зовнішньому незалежному оцінюванні в 2013 році зареєструвалося 280 ув'язнених, що на 60 осіб більше, ніж у попередньому році. Примітно, що 107 осіб із загальної кількості зареєстрованих – відбувають покарання у виховних колоніях, а 5 осіб – засуджені до довічного позбавлення волі.

Відповідно до укладеної Угоди в поточному році в установах виконання покарань зовнішнє незалежне оцінювання відбулося у період з 4 по 11 липня 2013 року.

Заочне навчання як спосіб здобуття вищої освіти

Успішне складання ЗНО надає засудженим та ув'язненим можливість стати абітурієнтами та студентами вищів і, відповідно, здобути вищу освіту, перебуваючи в місцях позбавлення волі. Зокрема, територіальними органами управління ДПтС України вживаються заходи щодо забезпечення освітніх потреб засуджених шляхом використання технологій заочного та дистанційного навчання.

На даний час за дистанційною (заочною) формою навчання у вищих навчальних закладах навчається 47 осіб.

17 травня у Перевальській виправній колонії управління ДПтС України в Луганській області (№ 15) засуджений С., студент 4 курсу Луганського наці-

онального університету імені Тараса Шевченка, вперше склав Державний іспит за допомогою відеозв'язку.

Таким чином, заходи, які вживаються для задоволення освітніх потреб засуджених та слідчо-заарештованих, повністю відповідають задекларованим у Концепції та Конституції України позиціям. Тому завданням для подальшої діяльності відомства в цьому напрямку є вдосконалення роботи та створення сприятливих умов для виправлення та ресоціалізації засуджених, їх соціальної адаптації в суспільстві, здобуття ними освіти й набуття професії шляхом модернізації матеріально-технічної бази установ виконання покарань і слідчих ізоляторів, підвищення ефективності діяльності персоналу, відповідального за організацію відповідної роботи.